

НАШІ ГЕРОЇ

Дівчинка наближає Перемогу

Наша перша зустріч відбулася два роки тому, у прохолодному квітні 2022 року. При вході на міський ринок стояла зовсім юна дівчинка, замотана в державний прапор, і дзвінко співала. Поряд стояв низенький столик, на якому розмістився її нехитрий крам: браслетики з бісеру, плетені стрічки-браслети, підвіски з гільзами та інші дрібнички. Поруч була скринька з написом: «Для ЗСУ». Опустивши до скриньки купюру, я запитав: «Не боїшся співати на прохолодному повітрі? Горло можеш застудити...» Не припиняючи співу, вона підвела на мене погляд своїх жагучих чорних очей і похитала заперечливо головою. Лише коли закінчила спів, зовсім по-дорослому відповіла: «Ні, не боюся. Бо маю мету, задля якої тут і стою!» Відповіла переконливо і вагомо. Я зрозумів тоді, що вона й справді стоїть на своєму рубежі і не зрушить з нього. Ішов другий місяць кривавої війни... і ми стояли в «куточку незламності» Діани Насібової.

Сьогодні ім'я юної волонтерки з Ніжина добре відоме громадянам України. Про неї знімали сюжети провідні телеканали держави: «Суспільний», «Інтер», «ICTV», «1 + 1», про неї говорили в «Телевізійній службі новин» і писали в соціальних мережах. Готуючись до інтерв'ю з нею, я нарахував більше сорока сайтів, що вмістили на своїх сторінках дописи про юну ніжинку. Писали про її жертвність, не за віком дорослу переконаність, а найбільше – про її щирі віру в нашу Перемогу. За ці два роки Діана Насібова збрала і передала на потреби ЗСУ більш як два з половиною мільйони гривень, які реалізувалися в сучасне військово озброєння та засоби захисту наших воїнів. Усі ці роки я уважно слідував за її волонтерським сходженням, радів її успіхам та перемогам. Проте не мав змоги особисто поспілкуватися з нею. І ось отримав редакційне завдання підготувати матеріал. Відповідно до вимог журналістської етики (спілкуватися з неповнолітніми лише за присутності їхніх батьків) зателефонував мамі Діани Світлані Миколаївні і домовився про зустріч.

Того погожого осіннього дня ми сиділи на Гоголівській, за столиком кав'ярні «Жито», просто неба, пригощалися кавою та чаєм і вели неспішну розмову.

– Діано, розкажи нашим читачам коротко про себе?

– Мені тринадцять років. Я – учениця восьмого класу місцевої гімназії № 3. Навчаюся в школі, відвідую музичну школу за класом вокалу та фортепіано, займаюся рукоділлям у творчих гуртках. Власноруч виготовлені вироби реалізую щонеділі у своєму «куточку незламності», зароблені кошти передаю капелану отцю Сергію на потреби ЗСУ. Народилася я в місті Ніжині 25 липня 2011 року в родині підприємців Рустама та Світлани Насібових. Дуже шаную і люблю своїх батьків, бо вони для мене найрідніші люди.

– Прізвище Насібов не українське... (Звертаюся до Світлани)

– Так, мій чоловік Рустам – син азербайджанця та українки. Він схожий на батька й успадкував від нього багато рис. Діанка дуже схожа на татка... Чого варті лише ці виразні чорні очі. А ще й риси характеру... Рустам усе свідоме життя мешкає в Ніжині, він палкий патріот України.

– Назвати улюблену доньку ім'ям давньоримської богині Діани його рішення?

– Наше спільне. Ми тоді не заглиблювалися в міфологію... У дитинстві в мене була подруга Діана, таке миле і чепурненьке дівча. Чомусь і мені захотілося, щоб новонароджена донька була такою ж. Чоловік згодився.

– Діано, а чи знаєш ти, що з латини твоє ім'я перекладається як «божественна»? (Звертаюся до Діани).

– Так, я знаю. У римській міфології Діана – богиня рослинного і тваринного світу. Певно, щось передалося й мені. З дитинства опікуюся тваринами:

котами та собаками, прилаштовую їх у добрі руки, підшукую бездомним нові родини. Мені приємно дбати про них, мабуть, ім'я зобов'язує.

У розмову втручається мама: – Коли Діана була ще маленькою, у нас в родині було п'ять собак, то вона виховувалася серед них. І жодного разу нікого не скривдила, не покарала, не образила... Вони ж віддячували їй відданістю і любов'ю. Так і призвичаїлася... До сьогодні опікується ніжинським притулком для бездомних тварин, перераховує кошти на його утримання.

Діана Насібова та отець Сергій (Чечин)

– Але повернемося до волонтерства.

– Коли почалася війна, мені стало дуже лячно. Особливо у її перші місяці. Я боялася вибухів, завивання сирен, пострілів, кулеметних черг, які чомусь звучали серед ночі. Було страшно... У березні 2022-го татко вивіз мене з мамою на Львівщину, але війна діставала нас і там. Пригадую обстріли Яворівського полігону..., через них ми згодом повернулися. Прийшло усвідомлення необхідності захисту. Ми потребували його. Я спочатку думала, що нас захистить поліція, адже вона і створена, щоб захищати людей. Та татко мені пояснив, що захищає військо, ЗСУ. Мій дядя пішов до війська, щоб боронити нас.

У мене є подруга Христина, саме вона і запропонувала продавати власноруч виготовлені вироби, а кошти передавати ЗСУ. Я погодилася, а згодом зрозуміла, що можна заробляти ще й співом... Ніжинці мене підтримали, за що я вдячна їм. Зароблені кошти ми передавали до Всіхвятської церкви, бо знали, що отець Сергій відвозить їх на фронт.

– 2022 року на перший свій тепловізор ти назбирала аж 70 000 гривень. Ти уявляла, які це кошти?

– Буду відверта, ні. Усієї суми в руках ніколи не тримала. Я вдячна людям, що вони давали ці кошти. За вихідні могла назбирати кілька тисяч, у найвдаліші дні – до п'яти. Це коли ми вже почали продавати керамічні вироби... Дякую Іванові Станіславовичу Кедуну та його студентам. Гроші віддавала капелану отцю Сергію, а він вже вирішував, куди їх прилаштувати. А ще підтримував нас добрим словом і молитвою.

– Тобі виповнилося лише одинадцять років, коли ти отримала посвідчення волонтера встановленого зразка. Ти пам'ятаєш цей день?

– Так. Це сталося 31 жовтня 2022 року, у четвер. Нам подзвонив міський голова Олександр Кодола і запросив до себе в кабінет. Там він вручив мені офіційне посвідчення волонтера і цінний подарунок. Я була дуже рада. Адже до цієї події на ринку траплялося всіяке. Були люди, які ображали мене. Казали, що зароблені кошти я лишаю собі, а не передаю ЗСУ. Було дуже образливо... А коли мені видали офіційне посвідчення, усі ці розмови припинилися.

– Чим тобі ще запам'ятався 2022 рік?

– Я утвердилася у вірі в нашу Перемогу... Перестала боятися, продовжувала працювати, коли над містом кружляли літаки. І по-справжньому полюбила військових із ЗСУ.

– Що стало підставою для такої любові?

– У мене дідусь Микола, мамин татко, кадровий військовий. Увесь свій вік прослужив у гарнізонах, а тому мама ще з дитинства розповідала про життя у військових містечках... А усвідомлене почуття поваги з'явилося, коли я зрозуміла, що захищають вони усіх нас ціною власного життя. У мене це викликає повагу.

– У тебе велика колекція військових шевронів. Розкажи про неї?

– То все подарунки від воїнів, дяка за мою волонтерську роботу. Маю ще кілька подяк від військових бригад. В одній із них написано: «За активну підтримку та волонтерську допомогу, яка поліпшує хід виконання бойових завдань з відсічі збройної агресії РФ». Погодьтеся, це вагомо.

– 26 грудня 2023 року міський голова Ніжина за поданням НСЖ України вручив тобі неурядову нагороду «Хрест

громадянських заслуг» за № 1071. Діано Рустамівно, розкажи про неї?

– Ця нагорода – вияв народного визнання і пошани. Вона не урядова. Її вручають звичайним людям за активну волонтерську підтримку нашого війська. Девіз нагороди: «Незламним людям нескореної країни». Я дуже пишаюся нею. Вона стимулює мене до ще активнішої роботи.

– Діано, чим став для тебе знаменний рік 2024-й?

– У моєму житті відбулося дві важливі події. Я стала лауреаткою Всеукраїнської зоозахисної премії «UAnimals» – 2024. Її вручають рятівникам тварин. Війна принесла багато горя не лише людям, вона завдала великої шкоди екології, позбавила прихистку велику кількість тварин. Коли ми їхали на вручення премії до Києва, я й не думала, що це нагорода для дорослих, що серед її лавреатів так багато мужніх людей. Я високо ціную це визнання, а тому докладу ще більше зусиль та коштів для підтримки ніжинського прихистку для бездомних тварин.

– Ну, а що за друга подія?

– Я стала хрещеною матір'ю і маю тепер похресницю...

Я (здивовано) – Ти?! У такому юному віці!

– Так. І це було моє усвідомлене рішення. У родині військових, у подруги моєї мами Тетяни, народилася донечка, Олеся. Тітка Таня хотіла, щоб хтось із нашої родини став за хрещену матір. Ми з мамою порадилися і вирішили, що це буду я. Я дуже прагнула цього... Тепер ось їжджу до своєї Олесі, бавлюся з нею, опікуюся...

– А ти усвідомлюєш, що це велика відповідальність?

– Безперечно, я це розумію і готова до цього.

До розмови долучається мама Світлана:

– Вона усе чудово усвідомлює і розуміє... Якось зовсім нещодавно запитала мене: «Коли закінчиться війна?» Я зніяковіла і відповіла: «Не знаю... А чому ти запитала?» Вона відповіла: «Тому що тяжко. Я, певно, років ще з п'ять зможу постояти на базарі..., а вже десять – ні. То хочу, щоб скоріше закінчилася війна!»

– Ми всі цього бажаємо. Розкажи мені ще про світ своїх захоплень?

– Окрім співу, я ще люблю поезію. Багато читаю, вчу напам'ять... Люблю громадянську лірику, вона на часі. Нещодавно відкрила для себе поезію Павла Вишебаби, дуже подобається...

Мама Світлана додає: – Вона і мене до цього залучає. Любить аналізувати та коментувати, якщо я щось не розумію.

– Діано, а ким ти мрієш стати?

– Я ще не визначилася... Маю два захоплення – літературу і музику, або журналістику чи вокал... Ще не знаю, час покаже... Зараз головне, щоб настала довгоочікувана Перемога!

– Дякую за інтерв'ю.

– Прошу.

Робоча назва цього інтерв'ю мала бути «Дівчинка, у якої вкрали дитинство». Я сказав про це Діані. Вона лише посміхнулася...

За сусіднім столиком у кафе сидів юнак в однострої. Він дослухався до нашої розмови, і вже коли ми забиралися, він підвівся і попрохав: «Не називайте так інтерв'ю. У цієї дівчинки все буде гаразд. Я вірю в це... Вона варта щастя!» Я згодився.

Олександр ЗАБАРНИЙ

КоровайФест в Опішні

Уже вкотре 25 жовтня 2025 року, в Опішні, що на Полтавщині, в Етно Просвітницькому осередку-садибі три-музеї «Лялина Світлиця» етнологині, докторки історичних наук Олени Щербань будемо вчиняти, вимішувати, бгати, уквітчувати, випікати весільне обрядове печиво: короваї, калачі (зокрема прозоріні), лежні, верчі, медяники, накручуватимемо на довг очеретину, ліпитимемо житніх коників великопавлівських, вироблятимемо гусок для частування коровайниць, шишок, бубликів, пирогів, паляниць...

Встанемо раненько, десь о п'ятій годині ранку, та вмиємося біленько, та одягнемося чистенько – та й до роботи: витопимо ловко печі хатні варисті у Весільній хаті, Хаті бездріжджовій, бо ж і бездріжджовий короваєць спечемо також, у Різдвяній хаті теж піч регоче – короваю хоче...

Макітерку глиняну (і сорокалітрову і семидесятку) потрібно обполіснути тепленькою водичкою, щоб тепленької сироваточки прийняла, борошенце пшеничне з нового, цьогорічного врожаю пересіяти ще раз і ще раз, яєць натерти з цукром, та щедро-прещедро – і яєць і солону, та меду не пошкодувати, масличко свіженьке, з-під семи корів розтопити... та додати шафранів-ганусу, аби ароматним тістечко вдалося... А продукти ще звечора завбачливо біля теплих боків туляться, аби теплесенькі та гожі в наш заміс. Та не крутий, але й не рідкий, а такий, середній...

Зберемося ми веселим гуртом Коровайниць-Господинь: з Києва приїде головна наша Паніматка КоровайФесту – Тетяна Вінцовська з Ганною Халімон, та Мамою Галею. Приїдуть із запашною здобою, аби красувалися, як ясне сонечко, на столі, та око радували, душу зігрівали багатством та розкішшю...

Приїде із Олександрівки, нині Красноградського району, що на Харківщині, родина Рудь: Ліда Рудь та Андрій Рудь. Ліда привезе слобожанських

розкішних короваїв, та солодких... та пишних!!!! Та пиріжечків із солодким бурячком напече повний-повнісінький кошик, та шишечок рум'яних, тих, що сміються та на короваї дмуться... Без ліку... І все одно на всіх не вистачає. І так – щороку. А пан Андрій упорається із відповідальним завданням – поважною роллю «вермена», той що піч вигрібає... у гурті коровайниць. Та піч розтопе, та пригляне і за піччю, і за макітрою з тістом, і за коровайницями.

До нашої коровайної компанії приєдналися Світлана Прохорчук із села Полузир'я і з особливими короваями та хлібнятками на заквасці, а також завжди пишна та оригінальна полтавка Людмила Бутко із короваями, що на смак – як різдвяні заморські штolenи... Та куди там їм, тим штolenам, до Людиних короваїв!!!!

Неперевершеною майстриною дивовижних солоденьких дивнів і весільного капусняку (це не капусняк, це – кулінарний шедевр!!!!) була, є і залишається Людочка Галій із села Селянівка, що на Дніпропетровщині.

Відтепер з нами молодша за віком, але вправна в руках і таланті коровайному генерація коровайниць під егідою Катрусі Юр'євої, з Одещини! Дівчата під час Десятого етногастрономічного Фестивалю-квесту «Борщик у глиняному горщику 2024» (ми зварили, а гості з'їли ювілейною сотнею!! Різноманітних борщів) уперше у своїй коровайній практиці спекли вдашнього короваю (та й не одного) у справжнісінькій глиняній печі!!! Це і є ознакою вмілості, таланту, відчуття отого особливого тістотворення. І того, що піч – прийняла, прийняла в коровайниці!!! Мої любі-милі коровайниці, ліпімо, ліпімо на короваї весільний квіти, аби любилися-голубилися діти!!!! Та кладемо-викладаймо колосочки, аби родилися сини й дочки, щоб скільки в небі зірочок, та цій парі – діточок!

Вправні руці в диканської майстрині-коровайниці Світлани Кібальник. Її короваї – ой же добрий, ароматний та оригінальний косами-колосками.

Отже, у програмі унікального дійства – жовтневого КоровайФестуЕтно, він же Майстер-клас з випікання весільного КОРОВАЮ в ЕтноСадибі Три-музеї «Лялина Світлиця» етнологині Олени Щербань Вас, дорогі і бажані гостоньки, піджидаємо-виглядаємо:

з 8 ранку – розтоплюємо печі і вчиняємо 4 чи й 8 макітер з тістом – на два (чотири) короваї – для Молодого «на брусках» і для Молодої «на косах», на шишки та дивні весільні, виспівуємо

народних пісень, що співали під час цього дійства колись наші бабусі;

9–10 години ранку – обговорюємо із досвідченою (близько п'ятдесяти років коровайного «стажу») коровайницею Опішні Катериною Миколаївною Порскало, як відбувався коровайний обряд в Опішні. Про коровайні традиції у Великих Будищах розповість Оксана Трипольська, про традиції тістотворення Великої Павливки – Катерина Гриценко, Марія Нечипоренко та Людмила Костенко – про Броварківські короваї, уквітчані пташатами, і одночасно – підмішуємо тісто, годимо його;

11–12 години – випікаємо вироби, додаємо ганусу, шафрану... – увесь доклад на короваї, виспівуємо, уквітчуємо готові короваї, готуємо печі до випікання – «вигрібай, мати, жар, як дочки не жаль... жаль... кидай у піч дрова – лишайся здорова... кидай у піч з трісками, лишайся, мати з невістками»...

12–13 години – тісто підійшло, ставимо його в піч, аби спеклося, а в цей час гпеаємо макітру глиняну, у якій вчиняли, прямо на воротях у весільної матері, «смалимо качку» головній коровайниці та й усім разом під шум і гам, – усе це народні обряди, забуті. Обідаємо весільним капусняком, та пирогами до сметани, запиваючи киселиком-веселиком, вергунцями закусуючи.

«Ой, де ж наша, весільная мати, обіцяла горілочку дати,

Обіцяла – обіщлася, а сама взяла й сховалася,

Обіщала солоденької,

Та не дала і гіркенької», – із заспіву народного слів не викинеш.

13–15 години – печемо, виймаємо, інсценізуємо весільні обряди, співаємо, ділимося рецептами короваїв весільних і не тільки;

15–17 години – обряд короваї-даризна – ділимо, краємо короваї, обділяємо один одного шишками, медяниками...

Обираємо, чий же короваї вдашніший... – а вони всі добрі, медові та пишні!!! Бо несмачного короваю весільного – не буває!!!

Запрошую охочих добрих, плідних, здорових, щасливих у шлюбі молодичь у коровайниці!!!

А ще в наш елітний Клуб Борщотворців та Тістотворців!!! Урочисте вручення Клубних карт для високоповажних і шанованих Членів Клубу – 26 жовтня.

На всі питання відповім особисто за номером – 066 18 45 061.

Олена ЩЕРБАНЬ

Неповторні митці-прилучани

Робота Олега Куценка

Олександр Забарний. *По обидва береги серця. Повість, нариси та есе.* – НІЖИН: Видавець Лисенко М. М., 2024. – 288 с.

Їх семеро. Художників – різних за світобаченням, способами пізнання краси світу і манерою живопису. Автор об'єднав їх за однією спільною ознакою: усі вони – його земляки-прилучани. З

їхньою творчістю знайомі й культурні ніжинці. Викладачі, студенти та гості нашого вишу милуються художнім оформленням іменної гоголівської аудиторії, музею видатного літератора та музею вищої школи, що його здійснив Анатолій Риженко. Він – дизайнер названої книги.

Лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслужений художник України Олександр Івахненко залишив нам у спадок самобутню Шевченкіану. А Олександр Кошель – один з авторів іконостасу церкви Всіх Святих у Ніжині ПЦУ.

Заголовок до нарису про Юрія Коваленка Олександр Забарний запозичив з одеської газети. «Ван Гог з Прилук» у місті біля моря десять років викладав живопис у художньому училищі імені М. Грекова. Творчий стиль Коваленка еволюціонував від споглядальності «народної картини» в стилі «примітив» з урбаністичними, фольклорними та гротесковими елементами, у напрямку зростання експресивності, стилістичної розкутості, сміливішого поведіння з кольорами. Так рецензували його роботи мистецтвознавці.

Санкт-Петербург, Стокгольм, Сан-Франциско, Москва – ось ті культурні столиці, де виставлялися картини Олега Куценка. Він спирається на класичні, загальнодоступні традиції російського та французького авангарду першої третини ХХ століття. Для Куценка, як і для всіх молодих прилуцьких художників, незаперечним авторитетом був Едуард Усов. У цьому чоловіку їх приваблювала внутрішня розкутість, власна позиція та особиста точка зору на навколишні події.

«Споглядання живопису Віктора Шульги, то навчання. Щасливий шанс усвідомити, що «бачити» повинно бути цілком тотожним з «розуміти», – це з рецензії мистецтвознавиці Олени Романенко.

Життєві і творчі долі земляків Олександр Забарний описує як власну долю. Роки спілкування й дружби не дозволяють йому фальшивити, лицемірити, перебільшувати чи захвалювати. Правдивість його висновків підтверджують і опубліковані світлинами художніх робіт.

Надія ОНИЩЕНКО

Чому в УПЦ ніби-не-МП «немає волі» до змін?

Богословський погляд з ілюмінатора

Сидячи в літаку, який несе мене з міжнародного патристичного симпозіуму в Оксфорді в бік рідного дому, я почуваюся інтелектуально десь поміж богословськими битвами доби Соборів і сучасною церковною кухнею «наших Палестин». Поки внизу крізь легкі хмаринки синіє Ла-Манш і тануть англійські береги, хочеться поміркувати над актуальними проблемами не в площині злободенних сенсацій, а в якійсь більш просторій історико-богословській перспективі.

Останнім часом українське церковне середовище бурхливо обговорює можливості міжправославного діалогу в Україні у світлі закону, який забороняє зв'язок українських Церков із центрами в РФ. Соцмережами ходять чутки про створення Екзархату Константинопольського Патріархату, до якого нібито могла б перейти частина духовенства УПЦ (та, що наразі є МП). Нарешті на новостильне Успіння Митрополит Епіфаній офіційно звернувся до Митрополита Онуфрія із закликом до діалогу без попередніх умов (і одразу обурив богословів частково-незалежної Церкви невчасним привітанням зі святом).

Однак оглядачі вказують на нереалістичність усіх цих благих намірів, причини якої бачать в особливій атмосфері всередині УПЦ МП. Окрім десятків – ну нехай сотень – кліриків, які дозволяють собі розкіш критичного мислення, більшість її духовенства з різних причин плекає «вивчену безпорадність». Єдиним маяком для них є постать заживо канонізованого предстоятеля, «пророчі глаголи» якого лишають далеко позаду всі Євангелія, догмати і правила Соборів разом взяті. А «старець»-предстоятель, як нерідко вказують інсайтери, «не має волі» до справжнього розриву з Москвою. От на цьому місці, дорогий читачу, я й хочу перейти до своїх богословських міркувань.

Чому Митрополит Онуфрій і його оточення «не мають волі» до боротьби за автентичну незалежність? Пояснення здається надто очевидним: це добре задокументовані зв'язки єпископату й кліру УПЦ «не-МП» зі спецслужбами РФ. Люди «при виконанні», що з них візьмеш. Це пояснення здається обґрунтованим, але не зовсім вичерпним. Замисліться лише: відсутність волі до незалежності – ба й до усяких змін! – вияв-

ляють не лише «агенти у рясах», а, по суті, переважна частина «кількамільйонної» (за її власними оцінками) церковної громади. Адже українцям не треба пояснювати, що відбувається, коли десятки чи сотні тисяч людей починають чогось аж задуже хотіти... Оскільки нічого подібного на церковний Майдан в УПЦ МП ми не спостерігаємо, можна зробити висновок, що «не мають волі» не лише її орденоносні ватажки.

Тож, поглянувши з ілюмінатора, тут вимальовуються більш довготривалі тенденції, аніж просто вплив спецслужб. Моя теза полягає в тому, що нинішня «нестача волі» є не ситуативним явищем, а невід'ємною стороною російської православної духовності (включно з «малоросійською»), і цей тип благочестя почав складатися дуже давно – ще в часи догматичних полемік про саме поняття волі.

Категорія волі (θέλημα) опинилася в центрі уваги християн у VII ст., у ході т. з. монофелітських дебатів про волю – чи волі – Христа. Монофелітські дебати стали певним епілогом одного з найбільш грандіозних батлів доби патристики – христологічних полемік між двома найвпливовішими школами Візантії: Александрійською і Антіохійською. Тут варто зробити маленький екскурс в історію цього батлу. Головним винуватцем суперечки, що почалася в V ст., але не втратила актуальності й до сьогодні, можна вважати... Христа (ну, на Нього ж завжди переводять усі стрілки). Будучи істинним Богом, Він вирішив народитися як людина, і цим фактом озадачив богословів на цілі тисячоліття. Сирійські та кілікійські християни, виховані Антіохійською школою, чули в цьому благовісті насамперед торжество *людської природи*, яка вся цілком повноцінно присутня й преображена в Христі, з усіма її неповторними особливостями й з усією її свободою. Це бачення цілком можна назвати християнським гуманізмом.

Але їхні єгипетські колеги з уславленої Александрійської академії виражали глибоке занепокоєння, як би такий потужний наголос на людському в Христі не підважив єдність Його особи. До того ж, саме по собі людське ество – річ доволі підозріла, з погляду багатьох духовних рухів пізньої античності. Здається, нащадки фараонів трохи переживали, як би усі ці антіохійські розмови про сльози, вагання і дружні прив'язаності Ісуса не затьмарили Його царську *божественну* велич. Тут необхідна обмовка: безперечно, твори александрійських святителів висловлюють значно більш нюансоване богословське бачення – але зараз ідеться про народне *сприйняття* їхніх ідей та про відбиток, який вони залишили у візантійській духовності. Такому сприйняттю немало сприяли і царі земні, які теж не стояли осторонь, застосовуючи державний апарат то для вгамування сперечальників, то для підтримки фаворитів.

За результатами, м'яко кажучи, емоційного Ефеського Собору 431 р. (де дві партії так ніколи і не зібралися разом) у першому раунді перемогли александрійці. Тоді був засуджений проантіохійський архієпископ Константинополя Несторій і проголошене вчення про єдину Особу Христа. Після подальших багаторічних напружених переговорів провідні богослови обох

партій таки дійшли спільного знаменника: зійшлися на тому, що *єдина* Особа Христа об'єднує дві повноцінні природи, божественну і людську. Цю швидкоплинну згоду і закріпили догматом Халкідонського Собору 451 р. Здоровий антіохійський діофізитизм (учення про «дві природи») був об'єднаний зі здоровою александрійською візією *єдиного* Христа. Ну як, начебто був об'єднаний, а начебто ні. Полеміки продовжували вирувати не одне століття, тим паче, що владі часто імпонувало засуджене Собором учення монофізитів – прибічників *єдиного* «боголюдського» ества.

Коли в контексті успішного наступу арабів на східні провінції Візантії (634–638) усі ці богословські тонкощі стали не на часі, імператор Іраклій вирішив розрубати гордіїв вузол раз і назавжди, примусивши діофізитів і монофізитів до єдності. Богословський компроміс полягав у концепції, що в Христі таки дві природи (як твердять діофізити) – але це не має жодного значення, бо одна з природ, а саме людська, сидить мовчки і ніяк не проявляється, не маючи власної *волі*. Тобто номінально зберігалася задекларована Халкідонським Собором двоїстість природ – але по суті йшлося лише про одну дієву природу, божественну. Христос на цій «іконі» мав достатньо величний вигляд для монофізитів: у Ньому анітрохи не випиналося і не впадало в очі *нічого людського*.

За давньою звичкою римських василевсів, Іраклій міг очікувати, що його «божественна воля» буде просто прийнята як даність – як дощ, повинь чи землетрус. У цьому полягає важливий бонус монофелітського вчення: якщо ти «богообраний» і втілюєш волю Божу на землі, тобі ніхто не може суперечити. Навіть на думку таке не має спадати. Бо ніякої людської волі, ніякої волі люду офіційно не існує.

Монофелітські полеміки становлять певну східну паралель дещо ранішим західним пелагіанським дебатам V ст. Тоді Августин Гіпонський просував учення своєї Карфагенської школи, що всі люди народжуються грішниками і «від коліски до скону» не здатні зробити нічого доброго – та й взагалі ні на що не здатні – без безпосереднього втручання Божої благодаті. На це британець Пелагій та його друзі резонно заперечували, що таке вчення позбавляє нас не лише свободи, а й зарозумілості і відповідальності і вішає всі наші косяки на Бога. Пелагій нагадував вірянам цілком традиційну патристичну антропологію, де людська воля вільно *співпрацює* з Божою благодаттю (на Сході це називали *синергією*). Спершу єпископат Італії, Палестини та інших країв став на бік Пелагія, але після втручання імператора Гонорія цей протест був швидко приборканий, а засуджені й вигнані «пелагіани» подалися на Схід. Із Антіохійською школою їх об'єднували давні зв'язки: західні апологети людської свободи здавна товаришували з сирійськими апологетами людяності в Христі. «Пелагіани» та їхнє оточення активно захищали вигнаного Іоана Золотоуста (проантіохійського архієпископа Константинополя) і його послідовників. Згодом антіохійці приймали «пелагіан» на гостину, а ті ставали на захист їхнього вчення, подекуди дві школи влаштували справжні богословські хаби, як-от у кілікійській Мопсуестії в 420-ті. Врешті-решт друзі Пелагія

за підтримку антиохійських діофізитів таки були засуджені александрійцями в Ефесі (без розгляду їхнього вчення).

Тим часом на Заході майже безроздільно запанував августинізм (такий любий серцю російських богословів). Але у Візантії ситуація була трохи складніша. Там полеміки не вщухали, повторюю, аж до VII ст., коли на захист людської волі в Христі став дерзновенний монах на ім'я Максим. Йому не забракло волі та ерудиції, щоб тривалий час протистояти самодержцю і всім імперським Церквам, що вже змирилися були з його Наказом. І якимось дивом перемиг їх усіх – хоч би й посмертно, на VI Вселенському Соборі 681 р., де було проголошене вчення про дві волі Христа. В УПЦ люблять посилатися на Максима як церковного діяча, що чинить опір «безбожній» владі. Тільки вони забувають, що влада наразі була ніяка не безбожна: Іраклій насаджував у Візантії якраз їхню улюблену парадигму православ'я, у якому немає місця людській волі. Натомість, усякі бунтівні Максими раз у раз отримують із їхніх єпархій накази про відлучення або заборону в служінні за самочинство і непослух священноначалю. (Ну а що, не так?..)

Зрідкайся своєї волі, упокорюйся, мовчи і молись, умертвляй плотське мудрування. Усе по гріхах нашим. Терпи і смиряйся. Приймай усяке слово архипастиря, як божественне воління. Хіба ти єпископ, щоб розмірковувати про високе? Твоє діло просте – знай собі виконуй послух. Твоя власна воля може бути хіба що гріховною – іди на сповідь і кайся. «Ти ввесь у гріхах народився, і чи тобі нас учить?» (Ін. 9:34). Та й взагалі, хто ти такий?.. Боюсь, цю проповідь вивченої безпорадності пересічний вірянин російської православної традиції чує в церкві частіше за будь-які інші християнські настанови. І якщо в миру декому ще вдається ділити її надвоє, то в монастирях, семінаріях і духовних академіях це прокляття майже завжди входить «як вода, в трубу його і, як олива, у кості його» (Пс.108:18).

І корабель пливе. Спудей страхається інспектора, ерей тремтить перед протоєреєм, протоєрей клякне перед єпископом. Єпископ – той уже, звісно, може порозкидатися перунами в підлеглих, як спадкоємець грозних апостолів; але й сам умліває, відчуваючи за плечем «божественне» дихання предстоятеля. Та як би грізно не дивився предстоятель, він сам закарбував у кістковому мозку той же урок, що і його келійник: ти не маєш власної волі, є лише воля Бога.

Колись я мала збірник самвидаву радянських хіпі, і одне з його оповідань описувало осуд патлатих школярів на комсомольських зборах. Мені запам'яталася апологетична репліка вожатої: «Мальчики хорошие, им только нельзя разрешать ничего делать!». Оце непохитне переконання, що людині краще не дозволяти нічого робити, православні російської традиції розділяють не лише із комсомольцями, а й із еретиками-монофелітами VII ст.

Утім, хочу наголосити, що я далека від звинувачення Митрополита Онуфрія в ересі монофізитизму чи монофелітизму; ідеться лише про певний тип благочестя, сформований у церковній атмосфері, де ці ересі мали великий інтелектуальний вплив. Це благочестя склалося вже у Візантії; однак високий рівень богословської освіти вкупі з частими змінами політикуму все ж давав там місце появі розмаїтих альтернатив. Натомість у богословському і політичному застої Російської імперії воно розквітло буйним цвітом, пережило занепад монархії, розвал СРСР і, мабуть, переживе й розвал РФ: дуже вже близька російському обивателю ця безпорадна й безвідповідальна духовність.

Хтось може запитати: ну а що у вашій ПЦУ, хіба й ви не тим самим миром мазані? Маю із сумом констатувати, що в

багатьох випадках, так – історично ПЦУ вийшла з тієї ж «шинелі», що й УПЦ МП, і практично сліди цього мира впадають в очі надто нерідко. Але в плані відчуття власної гідності та усвідомлення своєї свободи і миряни, і духовенство ПЦУ таки помітно відрізняються від колег із УПЦ. Імовірно, саме тому вони тут і опинилися (через «гординю», «своєволе» і «плотское мудруваніє», як це таврують ЗМІ УПЦ МП). Навіть у соцмережах впадає в очі, наскільки спокійно клірик чи архиєрей ПЦУ висловлює незгоду з «політикою партії», критикує вищі ланки правління і вносить власні пропозиції. І в цьому вони не лише наближаються до «грецьких» Церков, а й міцно тримаються спадщини волелюбної Антіохії, з її християнським гуманізмом, з її наголосом на цінності свободи, з її децентралізованою і досить рівноправною мережею єпископів і богословів (на відміну від жорстко єрархічної Александрійської Церкви V ст.). І навіть якщо не всі усвідомлюють цю спадкоємність, вона цілком закономірна, бо Антіохійське богослов'я потужно впливає на Київську традицію від часів християнізації Русі аж до сучасності.

Той же нерішучий дух, який панує в УПЦ (яка-не-МП-але-все-ж-таки-МП), є помітним відхиленням і від Київської традиції загалом, і насамперед від властивого їй антиохійського практичного діофізитизму/ діофілетизму. То чого можна чекати від такого латентно-монофелітського священноначалія? Якої волі до змін? Якого дерзновення? Чого можна чекати від людей, які в глибині душі абсолютно переконані, що кожен рух їхньої думки, мало-мальськи відмінний від воління начальства, є гріховним?.. Немає нічого дивного, що нинішнє становище УПЦ оцінюють як безвихідь (і не лише зовнішні спостерігачі). Просто ця машинка давно втратила власний двигун, і якщо її не тягне за мотузочку або не підштовхує під зад якийсь господін і отець – вона взагалі не здатна зрушити з місця.

Чи є вихід із цієї безвиході? Для системи – напевно. Вона вся перетворилася на хітоновий панцир, наповнений страхами, ресентиментом і покорю священноначалю. Однак для тих, кому тяжко дихати у цій «священній огорожі» – вихід певно є. І навіть не вихід, а виходи: бо існує ціла низка сценаріїв розвитку ситуації, обговорюваних і не обговорюваних нині – від особистої зміни підлеглих до активного перетворення структури УПЦ зсередини.

До речі, в ідеї появи ще однієї альтернативної структури (будь то Екзархат чи щось інше) я не бачу нічого принципово кримінального. Зрештою, Сам Ісус оголосив, що на Небесах обителів багато (звичайно, не на тих, якими я зараз пересуваюся в тісному лоукості). Якщо ж навіть в іншому світі – або «стані», як це називали сирійські містики – де більше не буде «ні елліна, ні юдея», вірних не збираються зганяти силоміць в одну актову залу, а дозволять спокійно розповзатися зі своїми горнятками кави по різних аудиторіях і воркшопах, то, власне, чому не можна уявляти подібним чином і земну Церкву? Кілька єпископів в одному місті, звичайно, є аномалією для збірок канонічного права – але це реальність православного життя на Заході, де завжди можна обрати близькі твоєму серцю ворота у простір молитви.

Але усі ці сценарії – глобальні чи персональні – починаються з віри у свою Богом дану свободу і з довіри своїм Богом даним розумовим здібностям. Зрештою, якщо критична маса вірян УПЦ навчиться ставити питання своїм преосвященнішим босам, то всі вони не зможуть сховатися у ванній, як Онуфрій від підписантів, бо не існує такої великої ванни.

Ніжинський текстиль в Австралії

Український музей Австралії, що діє при єпархії Святих Апостолів Петра і Павла в Мельбурні, відкрив виставку «Колекція/Зв'язок» (Collection / Connection), реалізованою двома мисткинями, представницями третього покоління українців в Австралії – Евою Гайкі Ольгою Аббінгі та К'ярою Брю Курец.

Про це повідомляє сайт Мельбурнської єпархії.

Експозиція має на меті продемонструвати зв'язок між українською історією, культурою, традиціями, у яких зростали авторки проекту та їхньою особистою творчістю. Вона включає експонати музею, поєднані з власними роботами мисткинь.

Нову виставку урочисто відкрив владика Української греко-католицької церкви, єпарх Мельбурнський Микола Бичок, наголосивши на важливості показу української культури, традицій та спадщини у світі.

«Під час війни в Україні австралійські українці заново відкривають своє коріння і відновлюють зв'язок зі своєю українською ідентичністю, що саме зараз дуже необхідне. Як ми знаємо, Росія чинить геноцид проти українського народу та знищує українську націю з її історією, релігією, культурою і традиціями. Через мистецтво ми можемо відкрити для себе український дух», – сказав він.

Єпископ також висловив подяку директорці музею п. Марусі Яроцькій та всім волонтерам, котрі протягом багатьох років невтомно працюють задля розвитку музею, активно підтримуючи український культурний фронт.

Почесним гостем урочистості був лорд-мер Мельбурна п. Ніколас Піс. Це був його перший візит до Українського музею Австралії, проте він давно знає про Україну й раніше її відвідував. «Я прийшов сьогодні, щоби висловити вам свою солідарність і підтримку. Хочу сказати, що в цьому місті ми й надалі будемо рішуче і непохитно підтримувати українську громаду», – наголосив п. Ніколас.

Захід супроводжувався промовами та привітаннями від численних гостей і представників української громади й організацій. Особливим подарунком на честь урочистості став текстильний живопис ніжинської майстрині й художниці Юлії Петренко. А вінцем відкриття виставки став хореографічний перформанс від Українського танцювального колективу «Легенда». Опісля присутні мали змогу детально оглянути всю експозицію.

Український Музей Австралії – єпархіяльний музей, заснований понад 50 років тому за підтримки владики Івана Прашка, та урочисто відкритий 3 серпня 1979 року. Відтоді він є унікальним місцем, де зберігається понад 10 тисяч експонатів, що представляють історичну, культурну та сакральну спадщину українського народу. Першим директором музею був світлої пам'яті отець Зенон Хоркавий, який багато років збирав експонати в Австралії, Україні та інших країнах. Після його смерті 2018 року музей очолила архітекторка та художниця Маруся Яроцька, яка обіймає цю посаду й досі.

Нагадаємо, у місті Данденонг, що є передмістям Мельбурна, членкині Ukrainian Women's Association Victoria організували виставку, присвячену 75-річчю Союзу Українок штату Вікторія, Австралія.

УКРІНФОРМ

РАЙСЬКИЙ НАБУТОК МАРКА ЧЕРЕМШИНИ

Уже вдруге відвідала Гуцульську світлицю науково-просвітницького центру НПП «Гуцульщина» Іванна Стеф'юк – письменниця, літературознавиця, етнографиня, членкиня Національної спілки письменників України, де провела презентацію найповнішого на сьогодні і першого в незалежній Україні видання творів Марка Черемшини «Райска птиця» і своїх книг «Про вас» та «Місце сили». Тут зібралися ті, хто хотів поринути у світ неповторної поезії та прози Марка Черемшини, майстерно прочитаних Іванною Стеф'юк, і хто мав бажання просто відпочити душею.

Імпреза відбувалася на інтелектуальних вібраціях, із нотками гумору та, подекуди суму, а розпочалася з обговорення окремого зібрання творів Марка Черемшини «Райска птиця», до якого ввійшов і заборонений у радянський час доробок автора. Ця книжка – ювілейна шана одному з найсильніших новелістів ХХ ст., письменникові з душею жайвора, уся сила якого в делікатності і грі зі смислами. Книжка вийшла напередодні 150-річчя відомого письменника у видавництві «Дискурсус» за сприяння Івано-Франківської обласної програми книговидання

і стала переможницею конкурсу «Краща книжка Прикарпаття» в номінації «Спадщина».

У дизайні обкладинки відтворено косівську мальовану кераміку Надії Вербівської з роду Павлини Цвілик, якою був залюблений Марко Черемшина.

Цікава розповідь про видання, яке вмістило в себе художні твори, літературно-критичні виступи, присвяти, мемуари, художні переклади та листи українського класика, що допомагають краще пізнати його характер і світогляд та знайомлять читача з Марком Черемшиною не лише як із талановитим літератором, а й багатогранною, енергійною людиною та щирим, відданим другом. Збереженість мовистилію Марка Черемшини в текстах, що подаються за прижиттєвими для письменника першодруками, звіреннями з автографами не залишили байдужими жодного слухача, проникнувши в саме серце і викликали незабутні враження.

І. Стеф'юк уже двадцять років вивчає світосприйняття Марка Черемшини. Допомагають їй його власні характеристики, спогади сучасників.

«Він – письменник-загадка. Має два дні народження, за життя познайомився зі своїм двійником і майже передбачив власну смерть. Іван Семанюк, Марко Легіт, Василь Заренко, Марко Черемшина – це його імена. Знав 13 мов, обожнював світанки, а етнографію і народну культуру вважав частиною себе і своєї природи. «Я сам був тим матеріалом», – так він писав. Став одним з найуспішніших правозахисників, належав до золотої доби адвокатів, деякий час був бургомістром Снятина, але сам склав повноваження. Його літературна спадщина – це три книжки: «Карби», «Село вигибає» та «Верховина». Так, як любив свої Кобаки, свій Снятин і усе правдиве українське – так любити можуть лише сильні і чесні. Читаймо його, бо то є райський набуток у його делікатному слові», – продовжувала І. І. Стеф'юк, авторка дисертації про творчість Марка Черемшини.

«Кожне більше чи менше моє дослідження – це щиросердне «дякую» тим людям, які вчили і вчать мене», – зазначила дослідниця. Перші троє вчителів Іванни Стеф'юк – усі Стеф'юки – дід Митро, бабка Маріка і мама Маруся, які вчили читати і писати, ставити собі цілі і досягати їх. Директорка музею Марка Черемшини Руслана Кіреева стала духовною мамою, завдяки якій вона зацікавилася наукою. Також своїми вчителями й потужним світлом на своєму шляху вважає поважних людей: професора Богдана Мельничука, під керівництвом якого Іванна чотири роки займалася на літературній студії Степана Будного в Чернівецькому Національному університеті та захистила дисертацію «Людина і війна у слові Марка Черемшини»; директора Буковинського центру культури і мистецтва, професора, знаного етнолога, заслуженого діяча мистецтв України Миколу Шкрібляка, який вчить пізнавати філософію народної культури; літературознавця Євгена Барана, поета Василя Шкурмана, котрі багато допомагають своїми порадами.

Розповіла І. Стеф'юк і про свої книжки «Про вас» та «Місце сили». В основі першої – реальні життєві історії жителів сіл Коломийського, Косівського районів Прикарпаття, Буковини, Волині і навіть Одеси та мереживо її родинних спогадів з історіями людей із сорокових. Українські гуцули, євреї, румуни, німці-колоністи розповідають історії, які сьогодні набувають нового осмислення. Зворушила і розповідь про дружину Марка Черемшини, яка врятувала двох єврейських дітей, пережила дві світові війни.

«Місце сили» – фольклорна розвідка, у якій зібрані культурологічні есеї, роздуми, етюди і нариси про світ традицій Буковини, Покуття, Гуцульщини, Опілля, який відкриває культуру національних спільнот – румунської, молдовської, німецької, єврейської, польської. Гостя поділилася, що сама збирає всі матеріали і подекуди й «до рота зазирає» носіям фольклору.

Розповідаючи про місце сили, які, за словами письменника і філософа Карлоса Кастанеди, є важливими для людини,

бо сповнені духовної енергії, підкреслила, що для кожного українця таким місцем є той рідний край, де людина народилася і зростала. У світі поразок і перемог кожен знаходить своє місце сили, яке надихає, підтримує, дарує надію.

«Я народжена в місці сили – моє рідне село Кобаки, що на Косівщині, відоме тим, що в ньому діє духовно-екологічний центр «Здвижин», дивовижно світла церква серед дубового лісу, куди я змалку ходила молитися. Моїми місцями сили є ті сердечні локуси, куди приїжджаю за знаннями, за природою, за відпочинком, за поверненням до самої себе... Я працюю в місцях сили – Буковинському центрі культури і мистецтва, розташованому на пагорбах святого Домініка та «Віллі натхнення» (Снятинський літературно-меморіальний музей Марка Черемшини), які формують мене, а я їм дякую. Я живу в місці сили. У країні-дивовижі – Україні, яка своїми культурними кодами здатна заговорити навіть глобальні катаклізми», – пише Іванна Стеф'юк у передмові до своєї книги.

А розповіді про важливість зв'язку з традицією, зокрема про колядки і щедрівки, маланкування, весільні обряди, які є символами українського народу і мають глибокий духовний зміст, спонукали до ширшого обговорення, бо кожен присутній хотів поділитися традиціями і обрядами, які запам'яталися за дитинства.

Творча атмосфера та піднесений настрій, що панували у світлиці, підсилювалися емоційним проникливим словом письменниці. А розповіді-образи людських історій породжували думи про коріння родини, про малу батьківщину, Україну, де кожен віднаходив щось про себе.

На зустрічі присутні встигли порушити чимало питань, а Іванна Стеф'юк у відповідь ділилася найсокровеннішим: чому пише, звідки черпає енергію для цього, як саме відбувається процес написання роботи, чому зацікавилася фольклорною творчістю тощо...

Наприкінці письменниця подякувала організаторам за запрошення в Гуцульську світлицю – на рідну енергію місця, присутнім – за увагу, за можливість зустрітися з дорогими гостями, які завітали на зустріч, – Уляною Маляр – тележурналісткою, ведучою програми «ART Персона» та Мироном Василюком – фотографом, Романом Печижакком – начальником відділу культури і туризму Косівської територіальної громади, який цікаво ділився гумором і філософією наших звичаїв, Вікторією Яремін – завідувачкою Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини (філія НМНМГП імені Й. Кобринського), Марією Порох – студентською подругою її мами, з якою навчалася в Івано-Франківському медичному училищі і жила на одній квартирі.

Марія ПОРОХ,
членкиня Клубу інтелігенції
ім. І.Пелипейка та РО «Просвіта»

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення №1180 від 11.04.2024 р.
ідентифікатор медіа: R30-03788
P/p 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя
код 02125668 ДКСУ м. Київ
МФО 820172
(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:
Онищенко Н. П., редакторка,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:
Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua
<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiwpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>